

SANT VICENT FERRER

Context HISTÒRIC I CRONOLOGIA

Honorat Ros i Pardo

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADE
LALLE
NGUA

© Dels textos: Honorat Ros i Pardo

© De les fotografies: els autors i els propietaris

© De l'edició: Acadèmia Valenciana de la Llengua

Imatge de la portada: Representació de sant Vicent Ferrer en el retaule
de Sant Llorenç i Sant Pere Màrtir de l'església parroquial de Catí,
de Joan Reixach (c. 1461)

Maquetació: Esperança Martínez Molina

Impressió: Imprés Puchades

DL: V-1149-2019

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua
va declarar sant Vicent Ferrer (1350-1419)
Escriptor de l'Any 2019,
coincidint amb el sis-cents aniversari de la seua mort,
amb els lemes «Sant Vicent Ferrer, valencià universal»
i «Projecció europea d'un sant valencià»

L'Any Sant Vicent Ferrer
vol ser una celebració acadèmica i cívica
per a lloar i recordar la trajectòria
humana, intel·lectual i religiosa
d'este valencià universal

COMISSIÓ SANT VICENT FERRER,

ESCRIPTOR DE L'ANY 2019

Retable de Sant Vicent Ferrer, de Miquel del Prado (primera mitat del segle XVI). Museu de Belles Arts de València

Índex

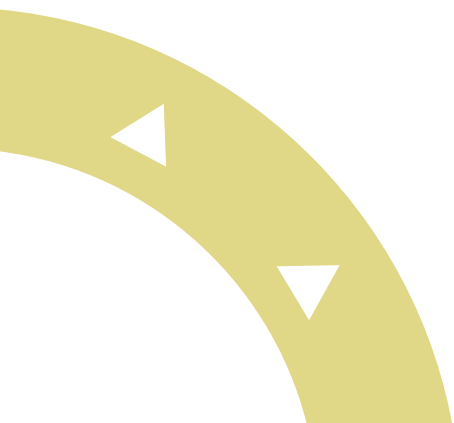
Sinopsi | 6

I. Cronologia de la vida de Vicent Ferrer | 9

- Naixement, inici de la vida religiosa i estudis (1350-1378) | 9
- Primeres intervencions en la vida pública (1378-1391) | 11
- Entre la cort de la Corona d'Aragó i la Cúria d'Avinyó (1392-1399) | 14
- Predica durant vint anys pels camins d'Europa (1399-1419) | 17
- La qüestió successòria en la Corona d'Aragó (1409-1412) | 21
- L'últim tram del Cisma d'Occident (1407-1429) | 27
- Els últims anys de Vicent Ferrer (1413-1419) | 31

II. Vicent Ferrer, sant i patró del Regne de València | 33

III. La predicació de fra Vicent Ferrer | 37

SINOPSI

Vicent Ferrer (València, 1350 - Vannes, 1419)

Vicent Ferrer va viure en el context sociopolític de la baixa Edat Mitjana, un període de múltiples crisis polítiques, socioeconòmiques i religioses a tota Europa: «un temps de desgràcies ben reals, de pestes, desordes i incerteses, de guerres endèmiques, i sovint de temors i amenaces sobre una societat desconcertada» (Joan F. Mira).

Membre de l'Orde de Predicadors, va adquirir una sòlida formació en lògica, filosofia i teologia a Barcelona, Lleida i Tolosa (1368-1378). Entre 1378 i 1392 va residir al convent de Sant Doménec de València, d'on va ser elegit prior l'any 1379. En aquella etapa va viure el començament del Cisma d'Occident i va escriure el *Tractat del cisma modern* (1380). Ocupà, a més, la càtedra de teologia de la catedral de València i va rebre el títol de mestre en teologia.

Una part de la vida de Vicent Ferrer va transcórrer entre la cort de la Corona d'Aragó (1392-1394) i la cúria papal d'Avinyó (1394-1399). A la cort va ser assessor preferent del rei Joan I i confessor de la reina Violant, i a Avinyó, capellà i penitenciar apostòlic del papa Benet XIII, on escrigué el *Tractat de la vida espiritual*. En l'anomenada *visió d'Avinyó* se sentí cridat a centrar-se en la predicació, i abandonà el palau papal.

A partir del 1399, Vicent Ferrer té com a dedicació preferent la predicació per terres valencianes, i també en els regnes hispànics i arreu d'Europa, i en l'etapa final de la seua vida per la Bretanya, fins a la seua mort. També es va mantindre atent als esdeveniments eclesiàstics i polítics i intervingué decisivament en la resolució de la qüestió successòria en la Corona d'Aragó (1409-1412) i en l'últim tram del Cisma d'Occident (1407-1417), que no va veure definitivament resolt.

Cal remarcar que durant més de vint anys va protagonitzar un dels fenòmens de predicació itinerant i de masses més rellevant de la història, tant pel seguici penitencial que l'acompanyava i l'anunci de l'imminent juí final, com, sobretot, per la seua manera de predicar, amb proximitat i claredat, utilitzant metàfores i comparacions que tothom entenia, amb un ric llenguatge gesticular i en valencià, la llengua del seu país. Els reports escrits que ens han pervingut són la millor mostra del registre oral que tenim de tota l'Edat Mitjana, un paradigma excel·lent d'exercitació retòrica i un dels millors testimonis sociològics de la vida quotidiana del moment, plena de temors i incerteses.

L'any 1455 el papa Calixt III el va canonitzar, i es convertia així en el primer sant valencià de la història. El 1594 va ser nomenat nou patró del Regne de València.

Retaule amb escenes de la vida de sant Vicent Ferrer. El llenç central, obra de Vicent López (1808), representa el naixement del sant. València, casa natal de sant Vicent Ferrer

I. CRONOLOGIA DE LA VIDA DE VICENT FERRER

Naixement, INICI DE LA VIDA RELIGIOSA I ESTUDIS (1350-1378)

1350. Naixement i vida familiar. Nascut en la ciutat de València, era el segon fill de Guillem Ferrer, originari de Palamós, i de la valenciana Constança Miquel. Batejat el 23 de gener en l'església de Sant Esteve, va créixer en una casa d'ambient molt religiós. Va estudiar llatinitat.

1367. Ingressa en el convent de Sant Doménec de València. Un any després va fer els vots de l'Orde de Predicadors de Sant Doménec. Va passar dos anys en el convent alternant la vida conventual amb la pràctica de l'apostolat i l'estudi de lògica. El capítol de l'orde dominicà el va destinar, durant deu anys, a convents i estudis generals on podia aprofundir la seua formació.

1368-1372. A Barcelona i a Lleida. Es trasllada a Barcelona per a completar els estudis de lògica en el convent de Santa Caterina, i després a Lleida, a estudiar filosofia en la Universitat. L'any 1370 és nomenat lector de lògica, activitat que va compaginar amb la redacció de compilacions de la doctrina aristotèlica i tomista.

1372-1378. Estudis de la Bíblia i de teologia. És enviat a ampliar estudis bíblics a Barcelona —on exercix també de professor de filosofia—. El 1374 és ordenat diaca i inicia l'activitat de predicador. L'any 1377 és enviat al convent dels Jacobins de Tolosa del Llenguadoc a aprofundir l'estudi de la teologia de Tomàs d'Aquino. En tornar a Barcelona és ordenat prevere (1378).

Sant Vicent Ferrer pacificador.
Retaula ceràmica de Jaume Descals Aracil
en la plaça de l'Almoina de València

PRIMERES INTERVENCIONS EN LA VIDA PÚBLICA (1378-1391)

Vicent Ferrer va ser destinat al convent de Sant Domé-
nec, on va tindre la residència oficial catorze anys.

1378. L'inici del Cisma d'Occident. A la mort del papa Gregori XI (març del 1378), el col·legi cardenalici reunit a Roma va elegir papa Urbà VI. Un grup majoritari de cardenals va declarar nulla l'elecció per considerar-la feta amb les pressions romanes i procedí a elegir un nou papa, Climent VII. El resultat final va ser que la legitimitat se la disputaren Urbà VI, resident a Roma, i Climent VII, resident a Avinyó. Vicent Ferrer considerava legítim el papa d'Avinyó, i li va donar suport.

1379. Vicent Ferrer, prior. Va ser elegit prior del convent de Sant Doménec i intervingué com a pacificador dels enfrontaments entre els bàndols dels Vilaragut i els Centelles: «Vosaltres si voleu rebre lo Sant Esperit, que hajau concòrdia uns ab altres, lexant males costums, vicis i rancors a son proïsme».

Convent de
Sant Doménec.
València

1380. Escriu el *Tractat del cisma modern de l'Església*. Està dedicat a Pere el Cerimoniós, que es va mostrar neutral. Plantejava com a solució la renúncia d'Urbà VI i assenyalava que si el cisma perdurava seria el preludi de la fi del món. Els jurats de la ciutat li van negar el dret a predicar-ho. La província aragonesa de l'orde va quedar dividida entre l'obediència avinyonesa i la romana. El març del 1380 va renunciar al priorat.

1381-1385. Amb Pero de Luna. A requeriment del cardenal, Vicent Ferrer va acompanyar Pero de Luna en les visites com a delegat papal per les corts d'Aragó, Navarra, Castella i Portugal. Anys més tard, el 1390, el torna a acompanyar en un nou periple per terres de Castella.

Entrada triomfal de Vicent Ferrer a València.
Ceràmica de J. Gimeno en la façana de l'església
de Santa Mònica de València

1385. La vanitat de Ferrer i la ironia d'Eiximenis. La tradició popular fa referència a una curiosa anècdota entre el pare dominic i el franciscà Francesc Eiximenis. En veure el gran seguici que portava darrere el pare Vicent, Eiximenis li va preguntar irònicament sobre la vanitat: «Frare Vicent, què fa la bufa?», i el dominicà va respondre: «Va i ve, però no es deté».

1385-1390. De lector a mestre en teologia. Va ser nomenat lector de teologia de la catedral de València (1385), obtingué el grau de mestre en teologia en la Universitat de Lleida (1388) i va ser nomenat pel capítol de l'orde dominicà predicador general el 1389. L'any 1390 renuncia a la càtedra de teologia.

1391. Assalt violent a la jueria valenciana. El 9 de juliol, dia de sant Cristòfol, es va produir a València l'assalt violent a la jueria, semblant al que hi hagué a Sevilla i als que hi haurà a Barcelona i a Mallorca, com també a Alzira, Xàtiva, Gandia, Lliria i Cullera. Només es va salvar l'aljama de Sagunt. Vicent Ferrer estava absent de València. En tornar a la ciutat, va desaprovar l'atac predicant: «Los apòstols, qui conqueriren lo món, no portaven llança, ne coltell, e per ço donaven matèria... que los christians no deuen matar los jueus ab coltell, mas ab paraules. E per ço, lo avalot que fou contra jueus, fo fet contra Déu, que no es devie fer, mas per si mateix venir al baptisme». [Citació en Manuel Sanchis Guarner]

ENTRE LA CORT DE LA CORONA D'ARAGÓ I LA CÚRIA D'AVINYÓ (1392-1399)

1392-1394. A la cort dels reis d'Aragó. Després de la mort de Pere el Cerimoniós, el nou rei, Joan I, que donava suport al papa d'Avinyó, va cridar Vicent Ferrer. Va ser confessor de la reina Violant de Bar i almoïner major i conseller del rei. Va predicar per terres valencianes i aragoneses (1392) i catalanes (1394).

1394-1398. Pero de Luna, papa. El 28 de setembre, després de la mort de Climent VII, va ser elegit papa Pero de Luna, amb el nom de Benet XIII. El nou papa va cridar Vicent Ferrer a la cúria papal d'Avinyó, i el va nomenar capellà i confessor seu, teòleg i penitenciarí apostòlic. Li van oferir el bisbat de Lleida i el de València, però no els va acceptar (1396). També rebutjà ser nomenat cardenal. En este període redacta el seu *Tractat de la vida espiritual*.

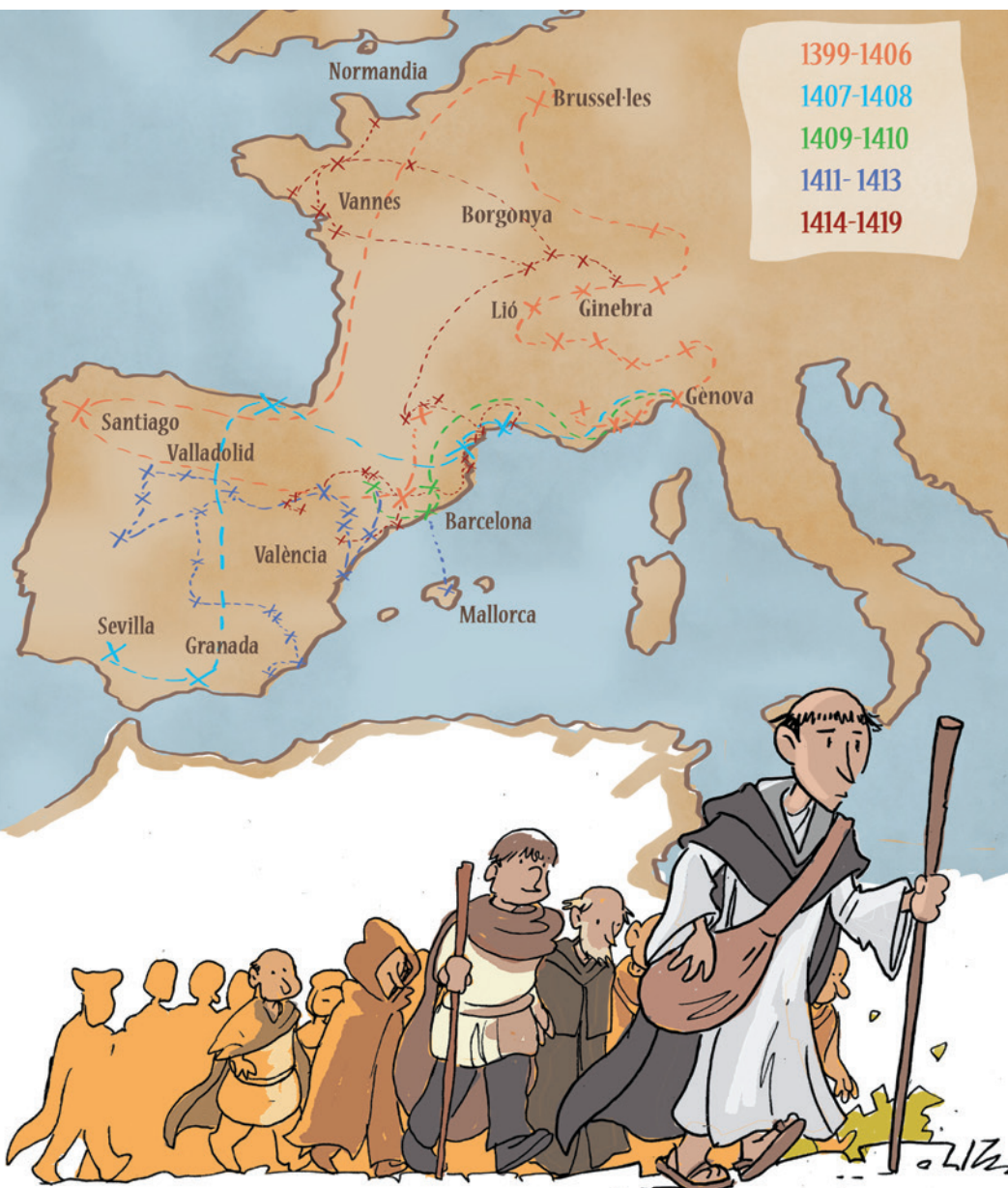
Palau Papal d'Avinyó

1398. La visió d'Avinyó. El setembre del 1398, durant el setge amb què el rei de França va sotmetre Avinyó, Vicent Ferrer, que defensava «guerra ni per un papat», cau malalt i patix, el 3 d'octubre, una crisi anímica. Se sent cridat a dedicar-se plenament a la conversió dels pecadors, ja que creia que la fi del món estava pròxima.

1399. El 22 de novembre Benet XIII investix Vicent Ferrer com a legat *a latere Christi*, amb autoritat doctrinal i penitencial, llibertat de moviments i independència de la jerarquia eclesiàstica i local. L'any 1399 abandona el palau papal i se centra en una intensa i apassionada activitat missionera i pastoral.

Renúncies
de Vicent Ferrer

Il·lustració del còmic *Sant Vicent Ferrer. València universal*, editat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2019)

PREDICA DURANT VINT ANYS PELS CAMINS D'EUROPA (1399-1419)

A partir del 1399, la seua tasca missionera i predicadora s'intensifica, fins al punt de dedicar la resta de la seua vida a predicar arreu d'Europa, sobretot per les terres valencianes, on recorregué gran part de pobles i comarques, i pels regnes hispànics. Gràcies a la seua capacitat oratòria, al to apocalíptic dels sermons i a la fama de taumaturg, l'èxit de les seues predicacions va ser extraordinari.

Viles i ciutats se'l disputaven i demanaven la seua presència per a escoltar la seua paraula. Vicent Ferrer fou sobretot: «un gran predicador, [...] el buscaven els reis, els papes, els grans, els petits, les viles, els pobles, les ciutats. I ell hi anava sempre, però predicant, buscant la conversió de tots, [...] sempre esguardant la glòria de Déu». [Sanchis Sivera]

«Vicent Ferrer protagonitzà un dels fenòmens de predicació de masses més impressionants de la història de la cristiandat. [...] Va ser un comunicador colossal, amb una paraula potent i seductora, capaç de commoure i arrossegat milers de persones amb posades en escena pròpies dels grans artistes mediàtics; [i] més enllà d'aquesta vessant [...] no podem oblidar l'aportació [dels seus sermons]

a la literatura moralitzant dels segles XIV i XV, i aspectes de gran importància en la imatge popular que s'ha creat de sant Vicent al llarg dels segles.» [Fèlix Alarcon]

Grans seguicis. Durant el seu pelegrinatge anava acompanyat d'una multitud de penitents de tota classe i condició (clergues, nobles, laics, dones, hòmens, jóvens, vells...), centenars i, a vegades, milers, que en arribar a les localitats organitzaven multitudinàries processons, on pregaven i es flagellaven. Els disciplinants de la Confraria de la Preciosa Sang de Jesucrist arribaven, fins i tot, a sagnar: «en remembrança sia de la passió del nostre Senyor Déu Jesucrist y Senyor, ver Déu, misericòrdia».

Presència d'uns escriptors. Entre esta multitud hi havia els *reportadors*, que transcrivien quasi taquígràficament, en valencià i en llatí, tot allò que el sant expressava en els sermons, incloent-hi expressions del seu ric llenguatge gesticular, una bona part de les quals s'ha conservat fins a l'actualitat. És gràcies a estos testimonis que podem estudiar l'oratoría de Vicent Ferrer.

Escena del retaule de Miquel del Prado dedicat a sant Vicent Ferrer en què s'observa la presència d'un personatge transcrivint un sermó del sant.
Museu de Belles Arts de València

En el pelegrinatge, a més de les predicacions generals, foren rellevants les trobades amb representants d'altres religions, com la predicació a Granada cridat pel rei musulmà Mohammed (1407), la predicació en la sinagoga de Salamanca (1412) i la **Disputa de Tortosa** entre teòlegs cristians i rabins jueus (1413-1414), convocada per Benet XIII, amb l'objectiu de forçar les autoritats religioses jueves a reconèixer els seus errors. Vicent Ferrer va acudir el gener del 1414, quan ja es realitzaven les sessions a Sant Mateu. Va escriure notes per al debat final, que, amb la participació d'altres teòlegs, esdevingueren un *Tractat contra els jueus*, en base al qual s'intensificaren actuacions, a vegades violentes, contra esta minoria religiosa.

Catedral de Tortosa

Sant Mateu

Representació del rei Martí l'Humà i del seu fill Martí el Jove en un fragment d'un retaule de la primera mitat del segle XVI de Pere Nunyes i Enric Fernandes. Museu Diocesà de Barcelona

La qüestió successòria en la Corona d'Aragó (1409-1412)

1409-1410. Dificultats successòries. Martí el Jove, hereu de la Corona d'Aragó, mor sense que cap fill legítim del matrimoni li sobrevisquera, però sí un d'il·legítim, Frederic. Vicent Ferrer fou cridat a la cort de Barcelona per a assessorar sobre qüestions successòries. El rei Martí I l'Humà, amb el suport del papa Benet XIII, inicia el procés legitimador a favor de Frederic, però s'interromp per la mort del rei el maig del 1410, sense nomenar un successor. Hi havia set pretendents que optaven a la corona, entre els quals destacaven sobretot Jaume d'Urgell (lloctinent d'Aragó des del 1407) i Ferran d'Antequera (regent de Castella des del 1406).

1410. La tornada a València. El mes de juny, després de quinze anys d'absència, Vicent Ferrer va tornar a València. Cridat pels jurats de la ciutat, tractà de pacificar, sense èxit, la lluita entre els Centelles (partidaris del candidat Ferran d'Antequera) i els Vilaragut (partidaris de Jaume d'Urgell). Va col·laborar en la creació del primer estudi de caràcter universitari que hi hagué a València i va fundar el col·legi de xiquets orfes.

1411. Entrebancs per a elegir el successor de Martí I. Les Corts Generals de la Corona d'Aragó, integrades per representants de les Corts d'Aragó, Catalunya i València, havien d'elegir el nou rei. Però dins de cada parlament, com en la societat de cada territori, les opcions enfrontades es van generalitzar, sobretot entre les faccions nobiliàries. A Aragó i València els enfrontaments eren d'autèntica guerra civil.

1411-1412. Missió de Vicent Ferrer a la Corona de Castella. Va passar per Múrcia, Toledo, Ayllón (1411) —seu de la cort castellana—, on va contactar amb els Trastàmara, per Valladolid (1412) —capital castellana on residia el rei Joan II— i per Salamanca, entre altres ciutats del Regne de Castella.

1412. De les bandositats valencianes a la guerra. A Morella, els jurats partidaris de l'opció dels Centelles van requerir el suport de l'exèrcit de Castella contra els partidaris del pretendent d'Urgell. En la batalla del Codolar a Morvedre, l'exèrcit urgellista valencià s'hagué d'enfrontar sol a l'exèrcit castellà i a les hosts dels antiurgellistes del regne. Els urgellistes foren clarament derrotats. A partir de llavors, la major part del Regne de València va caure en mans de Ferran d'Antequera i la causa urgellista va quedar molt tocada.

1412. La Concòrdia d'Alcanyís. Davant de la impossibilitat de reunir els tres parlaments (ja que els valencians es trobaven en plena guerra civil), a iniciativa papal i amb el suport inicial de la Cort d'Aragó, es va proposar que l'elecció es decidira per nou compromissaris, tres per cada parlament, sempre que fora per majoria de sis vots com a mínim i almenys amb un de cadascuna de les representacions territorials. Eixe fou el Compromís d'Alcanyís. Per València es designaren, primer a Bonifaci Ferrer i Gener Rabassa (jurista, doctor en lleis) i, finalment (a proposta del seu germà), Vicent Ferrer.

1412. El Compromís de Casp

— **Inici de la reunió dels compromissaris.** El 29 de març de 1412 era el dia estipulat com a inici del Compromís. Però, una setmana abans, els tres compromissaris aragonesos i dos dels catalans, que ja eren a Casp, van decidir començar-lo i escoltar els primers advocats dels pretendents sense esperar els que hi faltaven. Vicent Ferrer va arribar a Casp a finals d'abril, per a incorporar-se a les reunions.

Els nou compromissaris.
Pintura de Francisco Martín Bagués.
Diputació de Saragossa

— **Mallorca ignorada en el Compromís de Casp.** Al llarg de l'abril, els mallorquins van enviar missatges a Casp, Saragossa i Tortosa exigint una quarta terna pel Regne de Mallorca, però van ser ignorats.

— **Votació de la successió.** El 24 de juny fou la votació, a porta tancada i sense testimonis. El primer a votar fou Vicent Ferrer, per Ferran de Trastàmara, a través d'un extens discurs en què demanava a la resta el mateix vot. Els tres representants d'Aragó votaren també el de Trastàmara. La resta de valencians votaren diferent: Bonifaci Ferrer, a Ferran, i Pere Bertran (que va substituir l'absent Gener Rabassa) es va abstenir. Entre els catalans, cadascú votà diferent. El resultat final fou sis vots a favor de Ferran de Trastàmara, un vot a favor de Jaume d'Urgell i dos abstencions.

— **Anunci de l'elecció del nou rei.** El 28 de juny Vicent Ferrer a Casp va comunicar el resultat de l'elecció en un sermó, que va concloure proclamant com a electe l'«*Illustrissimo ac excellentissimo et potentissimo principi et domino, domino Ferdinando, infanti Castelle*».

1412-1413. Les explicacions vicentines a València. Després de predicar a Lleida, al Maestrat i a la Plana, fra Vicent va tornar a València a petició dels jurats de la ciutat per tal de pacificar els nous aldarulls entre els Centelles i els Vilaragut. El resultat del Compromís de Casp era el motiu de les renovades disputes. I reiteradament va explicar el seu vot. Però no va convèncer a tothom, i potser aquella fou la raó per la qual disgustat va abandonar definitivament València.

1413. Vicent Ferrer cridat pel rei electe. Arriba a Barcelona, cridat pel rei Ferran I, que li mostra un *particular interès* pel seu viatge a Mallorca i busca compartir objectius, tant respecte a difondre el Compromís de Casp, que Vicent Ferrer manté sense gran entusiasme, com a la urgència d'aconseguir la unitat de l'Església, amb la renúncia de Benet XIII, tot i reconèixer que per a ell era el papa verdader.

1413-1414. Vicent Ferrer a Mallorca. L'1 de setembre hi desembarca i, després de predicar a Palma, es va detindre a Valldemossa, on hi havia un monestir de la cartoixa i un altre de jerònims, addictes a Benet XIII, amb els quals va dialogar. Recorre tota l'illa, predicant i fent miracles, guarint els malalts i fent ploure. Rep informacions del rei sobre la rendició i l'empresonament del compte d'Urgell, i és cridat a participar en la Disputa de Tortosa (20 de novembre del 1413) i a acudir a la seua coronació a Saragossa (1414).

Benet XIII
(1394-1423)

Gregori XII
(1406-1415)

Alexandre V
(1409-1410)

Joan XXIII
(1410-1415)

L'ÚLTIM TRAM DEL CISMA D'OCCIDENT (1407-1417)

Durant el papat de Benet XIII a Avinyó, a Roma van succeir a Urbà VI els papes Bonifaci IX, Innocenci VII i, finalment, Gregori XII.

1407. Una abdicació inconclusa. Gregori XII i Benet XIII van decidir trobar-se a Savona per a abdicar conjuntament. Però ambdós se'n van penedir. L'única solució havia de vindre d'un concili, com des del 1393 proposava la Universitat de París.

1408. Concili de Perpinyà. Convocat per Benet XIII, amb l'assentiment de l'emperador Segimon i el rei electe d'Aragó, Vicent Ferrer va intentar una concòrdia entre Benet XIII i Gregori XII i, com que no la va aconseguir, va demanar a Benet que prenguera la iniciativa i renunciara al papat, però este s'hi va negar. Vicent Ferrer va començar a assumir la doctrina conciliarista.

1409-1410. El Concili de Pisa. Es va debatre qui tenia la supremacia, si el papa o el concili. L'opció que finalment va triomfar va ser el conciliarisme. Com a pas previ a una elecció conciliar, van ser excomunicats i destituïts Gregori XII i Benet XIII i van elegir conciliarment nou papa Alexandre V. El mestre Vicent no va assistir-hi. El seu germà Bonifaci Ferrer fou el delegat del papa d'Avinyó.

1410. Tres papes. Entre 1410 i 1415 van coincidir, defensant com a autèntica la seua corona, tres papes: Gregori XII, a Roma; Benet XIII, a Avinyó, i Alexandre V, a Pisa (i el seu successor Joan XXIII, l'any 1410).

1414. La trobada a Morella. El rei Ferran va cridar Vicent Ferrer, que estava predicant a Castella. El 18 de juliol va fer l'entrada a Morella. També hi acudix Benet XIII. En la missa del 15 d'agost convergiren a Morella «un rei, un papa i un sant». Es va negociar la renúncia de Benet, però ell no va voler plegar veles.

1414-1415. Inici del Concili de Constança. Convocat per Joan XXIII de Pisa, busca inicialment l'abdicació dels altres dos papes: Gregori XII de Roma i Benet XIII d'Avinyó. Com que resulta inviable s'opta per la via d'eleger-ne un de nou. Joan XXIII va fugir i va ser destituït per simoníac, provocador del cisma i per la seua escandalosa vida, i fou empresonat (29 de març de 1415). Gregori XII va abdicar el 4 de juliol de 1415. Benet XIII es va negar a renunciar al papat. Vicent Ferrer, encara que convocat pel rei Alfons el Magnànim, no va assistir-hi, però va acceptar com a bones les destitucions conciliars dels tres papes.

1415-1416. La Conferència de Perpinyà. Se celebra paral·lelament al concili. Es reunixen Benet XIII, l'emperador Segimon, una delegació de Ferran I d'Aragó, Vicent Ferrer i ambaixadors de Castella i de Navarra, amb la pretensió d'aconseguir l'abdicació de Benet XIII, que fugí a Peníscola (12 de novembre de 1415) protestant: «A mi que et vaig fer rei, m'envies al desert».

1416. L'acta de sostracció de l'obediència. El 6 de gener Vicent Ferrer, en un sermó en el castell dels reis de Mallorca a Perpinyà, predicant sobre la unitat de l'Església, va llegir l'acta on el rei Ferran retirava el suport i l'obediència a Benet XIII.

1417. Elecció d'un nou papa. El Concili de Constança va decidir que el papa havia de ser elegit conjuntament pels cardenals i per un grup de trenta-sis delegats del concili, sis per cadascuna de les nacions assistents. Finalment, el 8 de novembre de 1417, fou elegit el cardenal romà Odó Colonna, amb el nom de Martí V. Vicent Ferrer, el més ferm defensor de Benet XIII, va rendir plena obediència al nou papa Martí V. Benet es reclou a Peníscola amb persistent resistència cismàtica, però sense una influència real en la resta d'Europa.

ELS ÚLTIMS ANYS DE VICENT FERRER (1417-1419)

Després de les decepcions finals (un cisma continuat i el rebuig de gran part dels valencians pel seu vot a Casp), va seguir predicant. Va deixar les terres del Regne de València (Morella és l'última població que visita) i les de la resta de la Corona d'Aragó i va continuar predicant per Occitània, per les regions de la França central, camí de Bretanya.

1417. Cridat a Bretanya. El duc Joan V de Bretanya va demanar a fra Vicent que predicara en el seu país.

1418. Rebut solemnement a Vannes. El 5 de març comença a recórrer el país bretó, sobretot les terres de llengua francesa on era entés. Es trasllada a Normandia, on es reünix amb Enric V d'Anglaterra per a intentar posar fi a la Guerra dels Cents Anys.

1419. Vicent Ferrer mor a Vannes. A principis d'any, estant a l'abadia cistercenc de Santa Maria de Precibus, Vicent Ferrer cau molt malalt. És traslladat a Vannes a finals de febrer: «El meu cos es quedarà ací». Mor el 5 d'abril del 1419, un dimecres de Passió, assistit per un grup de dominics, la duquessa i membres de la cort bretona, mentre li llegien la passió de Jesucrist. A Europa es va plorar la seua pèrdua.

Mosaic que representa
el miracle del mocadoret

II. VICENT FERRER, sant i PATRÓ DEL REGNE DE VALÈNCIA

1451-1458. Canonització. El 1451 el papa Nicolau V va encomanar a tres cardenals, entre ells Alfons de Borja, que investigaren la vida i miracles de Vicent Ferrer. El Consell de la ciutat de València es va implicar en el procés (1454): «serà molt gran honor, així de la ciutat com de tot lo regne, que un religiós tal i natural d'aquesta ciutat fos canonitzat». El papa Calixt III el va canonitzar l'any 1455, i el seu successor, el papa Pius II, va confirmar el culte al sant amb una butlla de 1458, que va fixar la seua festivitat el 5 d'abril.

1567. Festa de precepte. El papa Pius V, a petició de la ciutat de València, de la qual sant Vicent ja era patró, concedix la celebració del 5 d'abril com a festa de precepte en tot el Regne de València.

1594. Patró del Regne de València. L'any 1594 sant Vicent Ferrer va ser nomenat nou patró del Regne de València. L'altre patró era sant Jordi. El 1598 el papa Climent VIII trasllada la festa al segon dilluns després de Pasqua.

L'homenatge permanent

El fet de ser el primer sant canonitzat de l'antic Regne de València va ser fonamental per a la devoció entre els valencians cap al seu sant per antonomàsia.

Després del seu nomenament com a patró de la ciutat de València es va acordar la celebració d'una processó general i solemne com a acte principal de la festa. Ja abans, però, el dia de la seua festivitat s'havia estés el costum d'adornar els llocs on segons la tradició havien tingut lloc els seus miracles amb la instal·lació de retaulles amb la imatge del sant. Posteriorment, s'hi erigiran altars davant dels quals es representaran els seus *mira- cles*, peces teatrals sobre els episodis i prodigis més destacats de la vida del sant.

Des d'aleshores, en la ciutat de València i en molts pobles valencians el segon dilluns després de Pasqua és festa gran. I moltes poblacions recorden i celebren el pas de sant Vicent Ferrer predicant i fent miracles per les respectives localitats, de Morella, Sant Mateu, Vinaròs i Castelló a Sant Vicent del Raspeig, Alacant, Elx i Oriola.

«La fama de Vicent Ferrer com a taumaturg, és a dir, com a *autor de meravelles* o miracles, resulta ella mateixa prodigiosa, i difícilment superable per la de cap altre sant canònic, posterior o anterior. I una fama com aquesta té en ella mateixa el seu propi fonament: la gent creu en els miracles perquè creu en la potència taumàtúrgica del sant (i viceversa), no pel rigor històric de la documentació que els acredita.» [Joan Francesc Miral]

Processó general de
Sant Vicent Ferrer

Sant Vicent Ferrer representat en una taula de Joan Reixach. Catedral de València

III. La predicació de fra Vicent Ferrer

Açò deie Jesucrist per la preïcació, que és comparada al filat, que un fil és lligat ab altre, e quan ve que tiren a si lo filat, tot lo filat segueix. Axí la preïcació deu ésser lligada, un exemple ab altre, una auctoritat ab altra. Depuix ab lo fil tire hom lo filat; axí, ab lo tema, tire hom tot lo sermó si bé és ordenat.

Estructura dels sermons. Podem distingir uns components inalterables en el sermó vicentí: la *introductio*, amb el tema bíblic, la salutació a l'auditori, el recordatori de la festa del dia i el res de l'avemaria; la *introductio thematis*, amb una breu exposició del sentit literal del tema i de les conclusions morals que se'n deriven, i la *divisio thematis*, enunciació de les diferents seccions que el tema permetia tractar i que donava pas a la *prosecutio* o desenvolupament d'alguna o de totes les parts enunciades.

Prop d'un miler de peces d'oratòria. «Hi ha entre seixanta-cinc i setanta volums manuscrits de sermons vicentins escampats per Europa, cosa que representa el text, o l'esquema del text, de prop d'un miler de peces d'oratòria de Vicent Ferrer. A penes introduïda la impremta, les diferents versions i colleccions llatines arriben a conèixer, entre finals del segle XV i finals del XVI, més de quaranta edicions en llocs tan diversos com Lió,

Colònia, Estrasburg, Venècia, Alcalá de Henares, Milà i València. Una feliç circumstància, la conservació en l'arxiu de la catedral de València del sermonari valencià, ha permès que arribara fins a nosaltres la transcripció directa d'un conjunt molt important de sermons de sant Vicent Ferrer: els que predicà en la capital del regne durant la Quaresma del 1413, un total de cinquanta-tres sermons. El primer sermó el pronuncià el diumenge 5 de març, i l'últim, el dimecres després de Pasqua, el 26 d'abril. Són, sens dubte, un dels millors exemples de l'oratoría del sant.» [Ramon Ferrer]

La Bíblia base del tema dels sermons. «Un dels primers retrats de mestre Vicent Ferrer, pintat per Joan Reixach, ens el presenta amb un llibre portàtil tancat, amb tota seguretat la Bíblia vulgata, possiblement l'edició parisenc del segle XIII. Aquesta imatge ens recorda com les Sagrades Escripures foren la base de les seues homilies, les quals començaven sempre amb un passatge bíblic; tot al llarg del desenvolupament del sermó feia servir altres citacions escripturístiques amb les quals organitzava l'esquelet de la prèdica. La Sagrada Escripura és, en opinió de mestre Ferrer, el “regne dels cels” i la “font d'aygua natural que tot temps brulle”, del qual ha de fer partícips els fidels; ell, com a intermediari entre la veritat revelada i aquells, els havia de procurar el nodriment espiritual utilitzant les seues paraules.» [Francisco Gimeno]

Exposicions ordenades. «Els diversos punts en què havia estat dividit el tema eren desenvolupats separadament i ordenada, sempre amb una deducció lògica, sòlida i rigorosa, i amb la corroboració d'*autoritats* o cites escripturístiques escaients, però això sí, tota aquella argumentació tan densament estructurada era embolcallada amb profusió de *semblances* o *exemplis*; l'eficàcia d'aquests en la predicació era ben coneguda pels moralistes medievals: "Exempla plus movent quam predicatio subtilis".» [Manuel Sanchis Guarner]

Bíblia de Vicent Ferrer.
Arxiu Capitular de València

Les actituds del predicador. Segons Vicent Justinià Antist, amb la salutació «Bona gent!» començava a inspirar confiança, a disposar els oients per a la seua reconciliació amb Déu. I, segons el tema, adoptava una actitud o una altra: si parlava de les virtuts i del cel o de Déu, ho feia dolçament i amb benignitat; si reprenia algun vici o parlava de l'infern, amb agror, i de manera que atemoriria els oients. Quan criticava el vicis dels poderosos, era dràsticament més dur, mentre que si es dirigia al *poble menut*, ho feia amb una certa tendresa.

L'oratoria vicentina. En l'oratoria de fra Vicent trobem un riquíssim repertori de recursos al servici de l'eficàcia persuasiva del discurs. «El predicador explica, conta, amonesta, clama, i el copista malda per retenir per escrit la característica vocal de cada moment. Per ell sabem que mestre Vicent posava una especial calor en la presentació d'escenes reals o fictícies —*paràboles* o *exemples*, fets bíblics o hagiogràfics, quadres de la vida quotidiana—, en els quals abunden els diàlegs, i l'orador simulava graciosament les veus dels personatges.» [Joan Fuster]

Crear tensió emotiva. «El sant, que arriba a predicar diversos sermons cada dia durant diversos dies [...] organitza a vegades la seua predicació de manera que cada sermó s'estructure com una unitat narrativa independent però al mateix temps connectada amb la precedent i la següent com si foren episodis o capítols d'una sublimada èpica o novel·la d'aventures. Crea així en l'auditori

una deliberada tensió emotiva, [...] com solia fer-ho quan escoltava la *performance* interrompuda d'un joglar o recomptador de noves.» [Albert Hauf]

L'objectiu dels sermons. Fra Vicent incita i crida a la conversió personal i col·lectiva, a eixir de costums de mort per a iniciar una vida nova. Busca aconseguir la conversió dels oients, la conversió universal, el retorn a les essències de l'evangeli, i presenta a Jesucrist com a model de vida. Per això predica penitència i conversió —«declarar-vos he les misèries que'l peccat fa a l'hom, per ço que l'hom, pensant en aquelles, se aparte de peccar»—, la misericòrdia de Déu —«per grans peccats que haje feits, la misericòrdia de Déu és major, e per ço no desesperar»— i la nova vida —«ara de present prengam bon propòsit de tenir bona vida, car no sabem demà si serem vius o morts; e si u fem axí, veurem a Jesuchrist a la dreita de Déu lo Pare». És l'última oportunitat, perquè «s'acosta l'hora del seu juí».

El juí final imminent. Les desgràcies reals de l'època: pestes, guerres endèmiques, desordres i incerteses, presagiaven la catàstrofe final. Les consideracions i creences apocalíptiques facilitaven les crides generals als plors, la penitència i la contrició. La imatge més utilitzada és la del juí final —«s'acosta l'hora del seu juí»— que anuncia imminent («Time Deum [...] quia venit hora iudicii eius») i del qual ell es presenta com l'àngel de l'Apocalipsi.

El valencià, llengua del sant. «La tradició, doncs, assegura que sant Vicent predicà *sempre* en la llengua del seu país [...] i que el miracle permanent era que els oients l'entenien cadascú en la pròpia llengua. [...] Una explicació possible, però insuficient, és que sant Vicent predicava en el seu idioma, en efecte, però que en aquell temps les distàncies entre les llengües romàniques no eren tan grans, i que a més a més els gestos i el to de veu ajudaven la comprensió de manera decisiva [...], hi ha indicis i proves que fra Vicent *sabia idiomes* [...] barrejar llengües, intercalar frases o paraules, adaptar-se a la parla dels oients amb un sentit purament instrumental i pràctic, era una solució habitual i acceptada sense problemes.» [Joan F. Mira]

Protector de la llengua dels valencians. «Segons el procés de canonització, fra Vicent predicava utilitzant el valencià, el llatí, el castellà, el francès, l'occità i l'italià. Tanmateix, l'hagiografia vicentina insistia que el nostre sant predicava sempre en valencià i que tenia el do apostòlic de ser entès per tots. Era un discurs compensatori del sentiment d'inferioritat que s'emparà dels nostres avantpassats a partir del segle XVI, quan el valencià començà a perdre prestigi davant el castellà de la Monarquia hispànica. Aquesta tradició ha tingut la virtut de convertir sant Vicent en celestial protector de la llengua valenciana.» [Antoni Ferrando]

El valencià de Vicent Ferrer. «La llengua usada per sant Vicent en els seus sermons és la millor font per a estudiar l'estat de la llengua a València cap al segle XV. Hi troben un moment de pugna entre noves i velles solucions, moltes variants sinonímiques, les estàndards del moment, les pròpies d'èpoques passades, i les que començaven a generalitzar-se, i sobretot una manera de parlar i un vocabulari que s'obrin camí, a costa de part del vocabulari tradicional cancelleresc: un lèxic nou iniciat en temps del nostre sant i escampat després per les terres valencianes, que cal recuperar.» [Emili Casanova]

Espill i testimoni. «Les llegendes vicentines [...] constitueixen una mena d'espill on es projecta i es reflecteix la personalitat etnohistòrica dels valencians. [...] Comptat i debatut, sant Vicent Ferrer és un personatge indefugiblement nuclear per a l'etnopoètica valenciana. I ho és, si més no, des de tres punts de vista o perspectives distintes: d'una banda, com a font i testimoni de la literatura popular del seu temps, que usa i manipula en els seus sermons, com a *exempla*, abundants llegendes i motius rondallístics; en segon lloc, com a protagonista de l'enorme quantitat de miracles i relats prodigiosos que integren el seu cicle narratiu; i, finalment, com a personatge tan arrelat a l'afectivitat popular que transcendeix el pacte comunicatiu de la versemblança (característic de les llegendes), i s'arriba a implantar en narracions que pressuposen un pacte comunicatiu ficcional (característic de les rondalles).» [Joan Borja]

Taula central del retaule de
Sant Vicent Ferrer de Miquel del Prado.
Museu de Belles Arts de València

BIBLIOGRAFIA CITADA

- ALARCON MENARGUES, Fèlix Manel: «Sobre la vida de sant Vicent Ferrer, valencià universal», *Ítaca. Revista de Filologia*, 1, Universitat d'Alacant, 2010.
- ANTIST, Vicent Justinià: *La vida y historia del apostólico predicador San Vincente Ferrer*, València, 1579.
- BORJA I SANZ, Joan: «Sant Vicent Ferrer en l'imaginari popular valencià: una aproximació etnopoètica al cicle narratiu dels miracles vicentins», dins *Mirabilia*, Universitat Autònoma de Barcelona, 2014.
- CASANOVA Emili: «La diversitat lingüística dels sermons de sant Vicent», en *En el món de sant Vicent Ferrer*, a cura d'Emili Casanova i Jaume Buigues, València, Denes, 2008.
- FERRANDO FRANCÉS, Antoni: *Sant Vicent Ferrer en la historiografia, la literatura, l'hagiografia i l'espiritualitat al segle xv*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2013.
- FERRER NAVARRO, Ramon: «Sant Vicent Ferrer, valencià universal», exposició de l'Escriptor de l'Any Sant Vicent Ferrer, AVL, 2019.
- FUSTER I ORTELLS, Joan: *Pàgines escollides de sant Vicent Ferrer. Selecció i anotació de Joan Fuster*, Barcelona, Barcino, 1955.
- GIMENO BLAY, Francisco: «La vinculació històrica a la Bíblia de sant Vicent Ferrer», conferència a Lliria amb motiu de la visita de la Bíblia que va utilitzar sant Vicent Ferrer, 2012 (text inèdit).
- HAUF I VALLS, Albert: «Alguns aspectes de la predicació vicentina», dins d'Emilio Collado Estrela (coord.), *El fuego i la palabra*, València, Generalitat Valenciana, 2007.
- MIRA I CASTERÀ, Joan F.: *Sant Vicent Ferrer: vida i llegenda d'un predicador*, València, Bromera, 2002.
- SANCHIS GUARNER, Manuel: «Estudi preliminar», en *Sermons de Quaresma*, València, Albatros, 1973.
- SANCHIS SIVERA, Josep: *Sant Vicent Ferrer. Sermons*, Barcelona, Barcino, 1932.

